

Några tankar kring Östgötateaterns uppsättning av Folke Filbyter

I sitt pristagartal på Övralid 1974 menade författaren och litteraturvetaren Kjell Espmark att vi i vårt land, till skillnad från de anglosaxiska länderna, inte debatterar de klassiska författarna med samma självklarhet som den nytkomna litteraturen.

Men idag är det kanske så att klassikerna ändå hålls vid liv och förhoppningsvis diskuteras genom att de blir tillgängliga via andra medier som film, teater och musik. Exempelvis har det kommit nya uppsättningar av Strindbergs dramer, tonsättningar av Frödings dikter och filmatiseringar/dramatiseringar av Hjalmar Söderbergs och Selma Lagerlöfs romaner. Förutom tonsättningar av Heidenstams dikter, har han dock i ett sådant sammanhang varit nästan osynlig.

Men nu i år har Östgötateaterns uppsättning av Heidenstams roman "Folke Filbyter" uppmärksammats och fått recensioner både i tidningar och i TV. Till föreställningarna i Linköping har enligt Östgötateatern drygt 3000 biljetter sålts och responsen har varit positiv.

Vad är det då vi får se på Stora Teatern i Linköping? Föreställningen är ett samarbete mellan Östgötateatern och Malmö Dockteaters Erik Holmström, regissör och dockdesigner. Folke Filbyter har följaktligen förvandlats till en docka i vuxenstorlek och han och de andra dockfigurerna styrs sedan under föreställningen av svartklädda skådespelare.

Efter femton minuter har i alla fall jag slutat tänka på att det är dockor jag ser. Precis som Thomas Götselius i Expressen menar, blir illusionen verklig, förstärkt av fascinerande skuggspel och passande musik. Folke Filbyter blir med sin tydliga östgötska så gripbar, en envis och girig människa. Här följer man helt och hållet Heidenstams text, men när vi

kommer fram till romanens stora förändringar, tycker jag att dramatiseringen till viss del inte tydligt gestaltar dessa. Man lyckas väl med att skildra hur den livströtta Ingvald, Folkes son, inte förmår att ta hand om sitt barn. Jag tycker att Aftonbladets recensent Amelie Björck beskriver detta mycket väl: ”Denne identitetskrisande unge man känns farligt tidlös. Han är så långt ifrån en idealiserad hjälte någon kan vara.”

Det blir Folke som tar hand om den nyfödda gossen, sitt barnbarn. Han sjunger vaggvisor och tar med honom i en skinnpåse ut på åkern. Men så blir barnet bortfört. Nedbruten rider Folke varje vår och höst och letar efter barnet. När han till sist hittar honom i Uppsala, nu en vuxen man, blir Folke bortstött av honom och vänder då desillusionerad hem.

Folkes förvandling till en människa med empati och kärlek till sitt barnbarn och sorgen över att inte nå fram till det vuxna barnet, tycker jag i föreställningen inte når fram till gestaltningen i Heidenstams text. Kanske blir dockorna här ett hinder för att ge uttryck för den komplexa människa, som Folke nu blivit. Tyvärr har man också utelämnat, om jag minns rätt, Folkes sista tragiska ord: ”Hjärtats kärlek, mina barn, kunna ni aldrig giva mig, och det var det enda jag begärde”.

I denna del av romanen menar Per Gedin och Sven Stolpe att Folke Filbyter växer till en av litteraturens stora tragiska gestalter som Orestes och Kung Lear. Artur Lundkvist menar att med Folkungaträdet har Heidenstam ”givit oss en historisk roman som är enastående på svenska i inlevelse och tidsfärg.”

Hur har då föreställningen av Heidenstams roman mottagits av recensenter? Östgötateatern ger på sin hemsida några exempel på (positiva) omdömen: ”Det bästa Östgötateatern gjort på flera år.” (Corren). ”Man blir varm av kreativiteten. ”Kul, påhittig, bullrig och finurlig.” (P1 Kultur). ”Ljuvligt berättad skröna. ”Teatergrupparbete i sin bästa form.” (SVT Kultur). ”Förtrollande på det sätt som bara dockteater kan vara” (Expressen).

Gunilla Brodrej skriver tänkvärt i Expressen: ”En dramatisering av en roman ska helst komma ur en obetvinglig lust att skapa teater. Detta är precis vad som sker i en annan del av Östgötateatern där Verner von Heidenstams nationalromantiska epos ”Folke Filbyter” fått en i högsta grad självständig konstnärlig form. Man kan njuta av den utan att ha läst ett ord Heidenstam.”

Andra recensenter menar att: ”själva människorna och ärendet, som Holmström hittar så lätt i ett mindre och punkigare format, tappas bort”. (DN).”...det stora formatet tar udden av den charm som annars är Holmströms signum”. (Aftonbladet).

Hur diskuteras då Heidenstams roman i recensionerna när man ska förhålla sig till en drygt hundra år gammal text. En del recensenter ser romanen med nutida ögon och placerar då in den i Heidenstams fosterlandskärlek och patriotism på en nutida höger-vänsterskala, men tillstår ändå att den ”som går tillbaka till Heidenstams texter upptäcker att det faktiskt finns en del saker att gilla”.

Om man ser till det historiska sammanhanget så menar Staffan Björck och Per Gedin att åren runt 1900 utmärktes av en kulturell fosterländsk känsla utan motsättningar mellan radikala och konservativa grupper.

Regissören Erik Holmström skriver att något ”som är säkert är att han har skapat en spännande och motsägelsefull huvudperson i Folke Filbyter och ett färgstarkt rollgalleri, som vi har gett dockkroppar i vårt stora teatermaskineri”.

Trots vissa invändningar, är detta i mitt tycke, alltså en mycket sevärd föreställning (De har till och med varit så ”heidenstamska”, att de har behållit hans uttrycksfulla ordval: ”oglad”!).

Har ni möjlighet så besök Stora Teatern i Norrköping, där föreställningen spelas från den 28 mars till och med den 25 april. Men ni kanske inte alls kommer att tycka som jag!

Till sist!

Som ni vet är Heidenstamsällskapet ett ideellt sällskap där ditt medlemskap är mycket viktigt. Vi får bidrag från kommunerna i Motala och Askersund, men 70 % av våra intäkter kommer från medlemsavgifter. Så om ni har glömt att betala årets medlemsavgift, sätt in 250 kr för enskild och för makar/sambor 300 kr, till plusgiro 738869-7 eller Swish 1234575577. Glöm inte att ange namn och e-postadress!

Hälsningar

Lars Åkerström, ordförande i Heidenstamsällskapet
(Alla bilder är hämtade från Östgötateaterns mediearkiv.)